

ภุตสังขยาในคัมภีร์พหุหัตปาราศรโหราศาสตร์¹

Bhutasamkhya in Brihatparashara Horashastra

ณัฐพล บ้านไร่² และชัยณรงค์ กลิ่นน้อย³

Nattapaul Banrai⁴ and Chainarong Klinnoi⁵

(Received: July 31, 2019; Revised: March 10, 2020; Accepted: March 16, 2020)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ภุตสังขยาและแนวคิดของการนำภุตสังขยามาใช้แทนตัวเลขในคัมภีร์พหุหัตปาราศรโหราศาสตร์ซึ่งเป็นคัมภีร์โหราศาสตร์ที่ประพันธ์ขึ้นด้วยภาษาสันสกฤตที่สำคัญเล่มหนึ่ง โดยศึกษาจากคัมภีร์พหุหัตปาราศรโหราศาสตร์ฉบับบรรณานุกรมโดยเทวจันทร์ ณา เฉพาะเนื้อหาส่วนที่ว่าด้วยเรื่องพระเคราะห์ ทศ และนรลักษณ์ จากอถยายะที่ 1-3, 47-65, 75 และ 81-82 ผลการศึกษาพบว่า มีการใช้ภุตสังขยาเพื่อบ่งบอกอายุของเจ้าทศ, ตัวเลขที่ใช้ในการคำนวณหาระยะการเสวยแทรกอายุทศ, เลขวิชาที่เป็นเจ้าทศสำหรับระบบทศราศี, จำนวนองศาในราศีต่าง ๆ ที่ทำให้พระเคราะห์ได้ตำแหน่งคุณภาพ และขนาดความยาวของใบหน้า ซึ่งล้วนแต่เป็นเนื้อหาส่วนที่สำคัญของคัมภีร์พหุหัตปาราศรโหราศาสตร์ ส่วนลักษณะของการใช้ภุตสังขยาที่พบมีทั้งสิ้น 4 ลักษณะ ได้แก่ การใช้ภุตสังขยาเพียงศัพท์เดียว, ภุตสังขยาสองศัพท์สมมาตรกัน, ภุตสังขยาสมมาตรกับปรกติสังขยา, และภุตสังขยาสมมาตรกับคำว่า ยุช สำหรับแนวคิดของการนำภุตสังขยามาใช้แทนตัวเลขพบว่า ภุตสังขยาส่วนใหญ่เป็นค่านามที่มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดด้านปรัชญา คติความเชื่อทางศาสนา และศาสตร์ความรู้ของอินเดียอย่างลึกซึ้ง

คำสำคัญ: ภุตสังขยา ตัวเลข โหราศาสตร์ คัมภีร์พหุหัตปาราศรโหราศาสตร์ ภาษาสันสกฤต

Abstract

This article aims to study the usage of Bhutasamkhya and the concept of expressing numbers as Bhutasamkhyas in Brihatparashara Horashastra, which is an important Sanskrit astrological treatise, through the book was edited by Devachandra Jha by focusing on the content of Planets, Dashas and Physiognomy from chapter 1-3, 47-65, 75 and 81-82. The result discovered that the Bhutasamkhyas in Brihatparashara Horashastra usually indicate the periods of lord of Dashas, the multiplier and the divisor in the calculation formulas of Dasha period, the number of zodiac signs (Rashis) as the lord of Dasha in the Rashidasha systems, the degrees of planet's dignities and the length of face. The whole number

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องพระเคราะห์ ทศ และนรลักษณ์ในคัมภีร์พหุหัตปาราศรโหราศาสตร์และตำราพหุหัตปาราศรโหราศาสตร์ฉบับราชบัณฑิตยสถานของไทย" หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันสกฤตศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร

² นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันสกฤตศึกษา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

⁴ Student of Doctor of Philosophy Program in Sanskrit Studies, Faculty of Archaeology, Silpakorn University

⁵ Assistant Professor Dr., Department of Oriental Languages, Faculty of Archaeology, Silpakorn University

expressed by Bhutasamkhya has appeared in important contents of this treatise. The usage of Bhutasamkhya in Brihatparashara Horashastra found 4 types as follows: 1. Single-Bhutasamkhya words 2. Compound words consisting of two Bhutasamkhyas 3. Compound words consisting of Bhutasamkhya and cardinal number 4. Compound word consisting of Bhutasamkhya and yuj. Moreover, the concept of expressing numbers as Bhutasamkhyas found that most Bhutasamkhyas are nouns which deeply related to concept of philosophy, religious belief, and Indian wisdom.

Keywords: Bhutasamkhya, Numbers, Astrology, Brihatparashara Horashastra, Sanskrit

บทนำ

คัมภีร์พหุหัตปาราศรโหราศาสตร์เป็นคัมภีร์โหราศาสตร์อินเดียที่มีความเก่าแก่ฉบับหนึ่ง ซึ่งรจนาขึ้นด้วยภาษาสันสกฤตในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 6 เป็นอย่างช้า ทั้งนี้ สืบเนื่องจากชื่อของคัมภีร์ และกลวิธีในการประพันธ์ซึ่งเป็นการชักถามกันระหว่างฤๅษีปราชระ (ปราชระ) กับไมเตรยะ (ไมเตรยะ) จึงเชื่อกันว่าผู้รจนาคัมภีร์ฉบับนี้ คือ ฤๅษีปราชระผู้เป็นบิดาของฤๅษีวยาสะ (วยาสะ) ที่ปรากฏอยู่ในมหากาพย์พาราชระ (Parashara, 1984, p. 10) โดยฤๅษีปราชระผู้นี้ได้ศึกษาโหราศาสตร์มาจากฤๅษีเศานกะ (เศานกะ) ผู้เป็นศิษย์ของฤๅษีครุคคะ (ครุคคะ) ซึ่งเป็นผู้มีชื่อเสียงในด้านโหราศาสตร์ของอินเดียที่สำคัญอีกท่านหนึ่ง (Mani, 2006, p. 568)

วราหมิหิระ (วราหมิหิระ) ปราชญ์ทางด้านโหราศาสตร์ที่สำคัญอีกท่านหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ประพันธ์คัมภีร์พหุหัตสังหิตา (พหุหัตสังหิตา) และคัมภีร์พหุหัตชาตค (พหุหัตชาตค) ก็ยังได้อ้างอิงแนวคิดบางประการมาจากฤๅษีปราชระด้วย (Sastri, 1969, pp. 447-449; Bhat, 1997, p. xxxviii) นั่นแสดงให้เห็นว่าฤๅษีปราชระเป็นหนึ่งในนักโหราศาสตร์อินเดียที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับเป็นอย่างมากในสมัยก่อน จนกระทั่งแนวคิดของท่านได้รับการอ้างอิงจากนักโหราศาสตร์ในยุคต่อมา แม้ว่านักวิชาการบางท่านจะไม่เชื่อว่าคัมภีร์พหุหัตปาราศรโหราศาสตร์ที่ปรากฏในปัจจุบันนี้จะ เป็นคัมภีร์ฉบับดั้งเดิม หากแต่เชื่อว่าได้มีการปรับเปลี่ยนโดยการนำไปผสมผสานกับแนวคิดของฤๅษีไซมินีเข้าไปในภายหลัง (Dasa, 2014) แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้สถาบันโหราศาสตร์ในอินเดียหลายแห่งก็ได้จัดให้คัมภีร์พหุหัตปาราศรโหราศาสตร์เป็นหนึ่งในคัมภีร์สำคัญที่จะต้องศึกษาในหลักสูตรโหราศาสตร์ระดับสูง (All India federation astrologers' societies, 2015)

ทั้งนี้ ในส่วนเนื้อหาของโหราศาสตร์นั้นโดยทั่วไปนิยมแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ภาคคำนวณ และภาคพยากรณ์ (หลวงวิจิตรวาทการ อ้างถึงใน สมคิด เสือเกะ, 2543, หน้า 41-42) ในส่วนของภาคคำนวณนั้นก็จะอธิบายหลักเกณฑ์ในการคำนวณเพื่อให้ได้ผลลัพธ์มาใช้ในการพยากรณ์ สำหรับการทำนายด้วยระบบทศาก็ต้องมีการคำนวณเพื่อหาพระเคราะห์เสวยอายุ และพระเคราะห์แทรกอายุ ว่าแต่ละดวงจะเริ่มเข้าเสวยแทรกอายุเมื่อใด และสิ้นสุดเมื่อใด ในเนื้อหาของคัมภีร์พหุหัตปาราศรโหราศาสตร์จึงปรากฏคำศัพท์เกี่ยวกับตัวเลขเป็นจำนวนมาก ทั้งปรกติสังขยาและปุณฺณสังขยา

ในบรรดาคำศัพท์ที่บอกจำนวนเลขที่พบในคัมภีร์พหุหัตปาราศรโหราศาสตร์นี้ นอกจากปรกติสังขยาและปุณฺณสังขยา ก็ยังพบว่ามีการใช้ภุตสังขยา (ภุตสังขยา) เพื่อบ่งบอกตัวเลขอีกด้วย ซึ่งเป็นระบบที่นำคำศัพท์แสดงวัตถุสิ่งของหรือมโนคติที่ทุกคนรู้กันดีว่ามีความสัมพันธ์กับจำนวนมาใช้แทนการบอกตัวเลขโดยตรง (Joseph, 2016, p. 19) ซึ่งจาร์ภิกษาสันสกฤตหลาย ๆ หลักก็พบว่านิยมใช้ภุตสังขยาด้วยเช่นกัน ดังนั้น หากไม่รู้วาทภุตสังขยานั้นใช้แสดงจำนวนเลขใด ก็จะไม่สามารถทราบความหมายที่แท้จริงได้ และอาจเข้าใจว่าเป็นเพียงค่านามที่แสดงถึงวัตถุสิ่งของตามความหมายของศัพท์แทน เพราะฉะนั้นการศึกษาภุตสังขยาจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับการศึกษาคัมภีร์และจาร์ภิกษาต่าง ๆ ที่บันทึกไว้เป็นภาษาสันสกฤต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ภุตสังขยาในคัมภีร์พหุทัตปาราศรโหราศาสตร์
2. เพื่อศึกษาแนวคิดของการนำภุตสังขยามาใช้แทนตัวเลขในคัมภีร์พหุทัตปาราศรโหราศาสตร์

ขอบเขตของการวิจัย

บทความนี้ศึกษาจากคัมภีร์พหุทัตปาราศรโหราศาสตร์ ฉบับบรรณานิกการโดย เทวจันทร์ ฉา (Devachandra Jha) โดยศึกษาจากต้นฉบับภาษาสันสกฤตโดยตรง ทั้งนี้ มุ่งเน้นเฉพาะเนื้อหาส่วนที่ว่าด้วยเรื่องพระเคราะห์ ทศ และนรลักษณ์ อันได้แก่ อธิบายะที่ 1-3, 47-65, 75 และ 81-82 รวมทั้งสิ้น 25 อธิบายะ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แปลคัมภีร์พหุทัตปาราศรโหราศาสตร์จากต้นฉบับภาษาสันสกฤตเป็นภาษาไทย
2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. รวบรวมและจำแนกภุตสังขยาที่พบในคัมภีร์พหุทัตปาราศรโหราศาสตร์ตามตัวเลขที่ใช้แทน
4. วิเคราะห์ลักษณะการใช้ และแนวคิดในการแทนตัวเลขของภุตสังขยาที่พบในคัมภีร์พหุทัตปาราศรโหราศาสตร์
5. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ภุตสังขยาที่พบในคัมภีร์พหุทัตปาราศรโหราศาสตร์นั้น ส่วนมากพบอยู่ในอธิบายะที่ 47 ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับประเภทของทศและการคำนวณตามหลักเกณฑ์ของทศแต่ละประเภท อันเป็นเนื้อหาส่วนที่เป็นภาคคำนวณของคัมภีร์พหุทัตปาราศรโหราศาสตร์ และบางส่วนก็พบในอธิบายะที่ 3 ซึ่งมีเนื้อหาว่าด้วยคุณลักษณะของพระเคราะห์ สำหรับอธิบายะที่ 75 พบเพียงหนึ่งคำซึ่งบ่งบอกขนาดความยาวของใบหน้า โดยพบว่ามีการใช้ภุตสังขยา ดังนี้

ตารางที่ 1 ภุตสังขยาที่พบในคัมภีร์พหุทัตปาราศรโหราศาสตร์

ตัวเลข	ภุตสังขยา
1	อินุฑู, จनुฑู
2	อกุษิ, เนตุร
3	อคุนิ, คุณ, ราม, วหุนิ
4	อพุธิ, อมพุ, ปโยธิ, เวท
5	อกุษ, อิชู, พาณ, ภุต
6	องค, ฤตุ, ตรุค, รส

ตัวเลข	ภุตสังขยา
7	อค, อทวิ, คิริ, นค, ไศล
8	คช, นาค, วสุ
9	องก, นนท
10	อาศา, ทิศุ
11	อีศ, รุท
12	อรุก, ภาณุ, รวิ, สุรยุ
13	วิศว
14	มनु
15	ติถิ, ปญจภูมิ, ปญเจนท์, ศเรนุ
16	นฤป
17	อศวจนุท, ไศลจนุท
18	อษณุนุท, ฤฤติ
19	องเกนุท, โค'พช
20	นช
21	กุนตุร
27	นกุษตุร
28	มณยุช
30	ขราม
31	จนุทรวุหนี
83	ตุรินาค
85	พาณคช
86	ษทุคช

จากตารางที่ 1 พบว่ามีการใช้ภุตสังขยาแทนตัวเลขมากถึง 28 จำนวน ซึ่งมีทั้งที่เป็นตัวเลขหลักเดียวและตัวเลขสองหลัก โดยเลข 7 มีภุตสังขยาที่ใช้แทนจำนวนมากที่สุดถึง 5 คำ รองลงมาคือเลข 3, 4, 5, 6, 12 และ 15 มีภุตสังขยาที่ใช้แทนจำนวน 4 คำเท่ากัน ลำดับถัดไปคือเลข 8 มีภุตสังขยาแทนจำนวน 3 คำ ส่วนตัวเลขที่มีภุตสังขยาแทนจำนวน 2 คำ ได้แก่ เลข 1, 2, 9, 10, 11, 17, 18 และ 19 และตัวเลขที่มีภุตสังขยาแทนจำนวนเพียงคำเดียว ซึ่งมีเป็นจำนวนมากที่สุดและล้วนแต่เป็นตัวเลขสองหลัก ได้แก่ เลข 13,

14, 16, 20, 21, 27, 28, 30, 31, 83, 85 และ 86 จากข้อมูลดังกล่าว เมื่อนำมาวิเคราะห์คำศัพท์แล้วจึงสรุปได้ว่าคัมภีร์พหุหัตถปาเราะศรโหราศาสตร์มีภุตสังขยาที่ใช้แทนตัวเลขถึง 20 จำนวน โดยมีตั้งแต่เลข 0-9 และยังมีภุตสังขยาที่ใช้แทนเลข 10-16, 18, 20 และ 27 อีกด้วย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 จำแนกภุตสังขยาที่พบในคัมภีร์พหุหัตถปาเราะศรโหราศาสตร์

ตัวเลข	ภุตสังขยา
0	ข
1	อินฺหุ, อพฺช, กุ, จฺนุทฺร, ภูมฺิ
2	อภฺษี, เนตฺร
3	อคฺนิ, คฺณ, ราม, วหฺนิ
4	อพฺธิ, อมฺพุ, ปโยธิ, เวท
5	อภฺษ, อฺษุ, พาณ, ภูต, ศร
6	องฺค, ฤตฺ, ตรฺก, รส
7	อค, อทฺริ, อศฺว, คฺริ, นค, ไสล
8	คช, นาค, วสุ
9	องฺก, โค, นนฺท
10	อาศฺา, ทิศฺ
11	อฺศ, รุทฺร
12	อรฺก, ภาณฺ, รวิ, สฺสุรฺย
13	วิศฺว
14	มฺนุ
15	ติถิ
16	นฤป
18	ฤถฺติ
20	นช
27	นภฺษตฺร

ลักษณะการใช้ภุตสังขยา

จากคำศัพท์แทนตัวเลขที่พบในคัมภีร์พหุหัตถปาเราะศรโหราศาสตร์ เมื่อนำมาวิเคราะห์ก็พบว่ามียหลักในการนำไปใช้แทนตัวเลข ดังนี้

1. ใช้ภูตสังขยาเพียงศัพท์เดียวเพื่อแทนตัวเลข ซึ่งได้แก่ตัวเลขหลักเดียวทั้งหมด ส่วนตัวเลขสองหลักที่ใช้ภูตสังขยาเพียงศัพท์เดียวแทนตัวเลข ได้แก่ อีส (11), รุทร (11), อรุท (12), ภาณุ (12), สูรย (12), รวิ (12), วิศว (13), มนุ (14), ติติ (15), นฤป (16), ฤฤติ (18), นข (20) และ นกษตร (27)

2. ใช้ภูตสังขยาสองศัพท์สมาสกัน ได้แก่ ศเรนุท (ศร+อินุท 15), อศวจนุท (อศว+จนุท 17), ไศลจนุท (ไศล+จนุท 17), องเคนุท (องก+อินุท 19), โค'พช (โค+อพช 19), กุเนตร (กุ+เนตร 21), ขราม (ข+ราม 30), จนุทรวหฺนิ (จนุท+วหฺนิ 31) และ พาณคช (พาณ+คช 85) โดยใช้ศัพท์ที่ใช้แทนตัวเลขหลักหน่วยอยู่ต้นศัพท์ ส่วนศัพท์ที่ใช้แทนตัวเลขหลักสิบจะอยู่ในตำแหน่งท้ายศัพท์

3. ใช้ภูตสังขยาสมาสกับปรกติสังขยา ได้แก่ ปญจภูมิ (ปญจ+ภูมิ 15), ปญจเณท (ปญจ+อินุท 15), อษฏเณท (อษฏ+อินุท 18), ตรินาค (ตริ+นาค 83) และ ษทคช (ษท+คช 86) ทั้งนี้ สังเกตได้ว่าตัวเลขหลักหน่วยจะเป็นปรกติสังขยาว่างอยู่ต้นศัพท์ ส่วนตัวเลขหลักสิบจะเป็นภูตสังขยาและจะมีตำแหน่งอยู่ท้ายศัพท์เสมอ

4. ใช้ภูตสังขยาสมาสกับคำว่า "ยฺช" ซึ่งในที่นี้มีความหมายว่า คู่ เพื่อทำให้มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่า พบเพียงคำเดียว คือ มนุยฺช (28) ซึ่งมีค่าเป็นสองเท่าของ มนุ (14)

ทั้งนี้ ภูตสังขยาที่ไม่พบว่ามีการใช้แสดงตัวเลขอยู่ตามลำพัง หากแต่ปรากฏว่าสมาสอยู่กับปรกติสังขยาหรือภูตสังขยาอื่น ๆ อยู่เสมอ ได้แก่ ช (0), อพช (1), ฤ (1), ภูมิ (1), ศร (5), อศว (7) และ โค (9)

สำหรับการใช้ภูตสังขยาแทนตัวเลขในคัมภีร์พหุทัตปาราศรโหราศาสตร์นั้น ปรากฏอยู่ 5 กรณีดังต่อไปนี้

1. แทนตัวเลขบอกอายุของเจ้าทศ ตัวอย่างเช่น ทศพทาสตตวร **รสทิกสปตาษฏเณทฺนุทฺปาสดตา** | **องเคนทว'ศวจนุทฺราศฺจ คิริโย** วิคฺติชะ กุรมาตุ || 47.13 || แปลว่า ในกรณีนี้ อายุของทศ (อาทิตย์, จันทร์, อังคาร, ราหู, พฤหัสบดี, เสาร์, พุธ, เกตุ และศุกร์) คือ **6, 10, 7, 18, 16, 19, 17, 7** และ 20 ปี ตามลำดับ

2. แทนตัวเลขบอกจำนวนองศาที่กำหนดคุณภาพของพระเคราะห์ ตัวอย่างเช่น อโช วุฏโษ มฤคคฺไจว กนฺยา กุโรโก ฉษสฺตุลลา | สูรยาทีนํ กุรมาเทเต คทิตาสฺตุงฺคราศฺยะ || **ทศาคฺนิมนุยฺกฺติถยฺกษ-นกษตรนขาชะ** กุรมาตุ | ภาคชะ, สปฺตมภํ เตภฺโย นิจํ ไตเรว ภาคโกชะ || 3.50-51 || แปลว่า ราศีเมษ, ราศีพฤษภ, ราศีเมถุน, ราศีกันย์, ราศีกรกฎ, ราศีมีน และราศีตุล กล่าวกันว่าเป็น อัจฉริยของพระเคราะห์ตามลำดับ อันมีพระอาทิตย์เป็นต้น ซึ่งมีอยู่ **10, 3, 28, 15, 5, 27 และ 20** องศา เรียงตามลำดับ ส่วนราศีที่เจ็ดจากอัจฉริยคือ ตามองศาที่ปวงข้างต้นนั้น คือ นิจราศี

3. แทนตัวเลขที่ใช้ในการคำนวณ ตัวอย่างเช่น สนุชฺญา **รสคฺฤณา** การฺยา **จนุทฺรวหฺนิ** หุตา ผลมฺ | สฺสฺถาปฺยํ ปฺรธเม โภษฺฐู ตฺริโกษฺฐู ตฺทฺรทกมฺ || 47.205 || แปลว่า (อายุของ) สนธยาทศที่นำไปคูณด้วย **6** หารด้วย **31** ผลลัพธ์ที่ได้ตั้งอยู่ในทศแรก ส่วนอีก 3 ทศ (ต่อมา) ย่อมเป็นครึ่งหนึ่งของผลลัพธ์นั้น

4. แทนเลขราศี ตัวอย่างเช่น ยามฺยปฺรธมปาทสฺย เททชีวาลฺลิธฺชะ | **นาคาคฺรตฺตูปโยธิษฺ-รามากฺษินฺทฺรทกเสฏฺวชะ** || 47.64 || แปลว่า ในบาทแรกของภรณีนักษัตรฤกษ์ ราศีพิจิก คือ เทชะ ส่วนราศีมีน คือ ชีวะ เจ้าทศคือราศี **8, 7, 6, 4, 5, 3, 2, 1 และ 12** (ราศีพิจิก, ตุล, กันย์, กรกฎ, สิงห์, มิถุน, พฤษภ, เมษ และมีน)

5. แทนตัวเลขบอกขนาดความยาวใบหน้าของผู้ที่ได้ปัญจมหาบุรุษโยคแบบมาลวะชะ ซึ่งในกรณีนี้พบเพียงหนึ่งคำ คือ อาชานุพฺพหฺรนาเคนุทฺ-นินทชะ สมศฺกุรท | ไทฺรชฺยวิสตฺรโย **วิศฺวทศางฺคฺลมิถานนะ** || 75.18 || แปลว่า แขนยาวถึงหัวเข่า มีสุรเสียงดุจพญาช้างสาร มีพื้นขาวสวยงาม มีใบหน้านายาว **13** องคุลี กว้าง **10** องคุลี

แนวคิดของการนำภูตสังขยามาใช้แทนตัวเลข

ภูตสังขยาที่นำมาใช้แทนตัวเลขนั้น จะต้องเป็นคำศัพท์ที่เกี่ยวกับวัตถุสิ่งของ หรือมโนคติที่สัมพันธ์กับปรัชญาและศาสนา ซึ่งคำศัพท์เหล่านี้จะต้องมีความเชื่อมโยงกับจำนวนอย่างเจาะจง (Joseph, 2016, p. 19) ทั้งนี้ การที่จะนำศัพท์คำหนึ่งมาแทนที่ศัพท์อีกคำหนึ่งได้ก็จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจร่วมกัน เพื่อจะได้สื่อสารให้เกิดความเข้าใจถูกต้องตรงกัน ดังนั้น การทราบแนวคิดของการนำภูตสังขยามาแทนที่ตัวเลขจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ศึกษาภาษาสันสกฤตควรทราบ เพราะภูตสังขยานั้นมีการใช้ที่ค่อนข้างแพร่หลายซึ่งนอกจากจะพบได้ในตำราอันเกี่ยวกับดาราศาสตร์และคณิตศาสตร์แล้ว (Sircar, 1965, p. 228) ยังพบในจารึกสันสกฤตอีกเป็นจำนวนมาก ทั้งที่พบในประเทศอินเดียเอง และที่พบในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น จารึกปราสาทตาพรหม ซึ่งพบที่ประเทศกัมพูชา (นิพัทธ์ แย้มเดช, 2558, หน้า 136) ทั้งนี้ แม้แต่จารึกภาษาบาลีเองก็ยังพบการใช้ภูตสังขยา (ภาษาบาลีเรียกว่า สังเกตสังขยา) ด้วยเช่นกัน ดังเช่น จารึกกัลยาณีซึ่งพบที่ประเทศพม่า (ชัยณรงค์ กลิ่นน้อย, 2558, หน้า 2607-2608)

ดังนั้น บทความนี้จึงได้ศึกษาถึงแนวคิดในการนำภูตสังขยามาใช้สื่อความแทนตัวเลขที่พบในคัมภีร์พหุหัตปาราศรโหราศาสตร์ทั้ง 20 จำนวน ตามที่จำแนกได้ในตารางที่ 2 อันได้แก่ เลข 0-9, 10-16, 18, 20 และ 27 ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เลข 0 โดยทั่วไปภูตสังขยาที่ใช้แทนเลขศูนย์มักใช้คำศัพท์ที่หมายถึงปากฟ้าอันเจิ่งว้าง เช่น ข, คน, อมฺพร, อมฺว, วยตุ, นกฺสุ, อนุตริกฺษ, วิชาญฺปท, อากาศ, อนนฺต, วยมฺนุ และ ทฺย เป็นต้น (Sircar, 1965, p. 230) ทั้งนี้ อาจเนื่องจากความเจิ่งว้างของท้องฟ้าจึงได้นำมาใช้แทนความว่างเปล่าของเลขศูนย์ ซึ่งคัมภีร์พหุหัตปาราศรโหราศาสตร์ก็พบว่าใช้คำว่า ข แทนเลขศูนย์เช่นกัน

เลข 1 มักใช้คำศัพท์ที่หมายถึงพระจันทร์ และโลก (Sircar, 1965, p. 230) ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่เพียงหนึ่งเดียว ทั้งนี้ คัมภีร์พหุหัตปาราศรโหราศาสตร์ก็ได้ใช้ภูตสังขยาแทนเลข 1 ที่มีความหมายว่าพระจันทร์และโลก โดยพบคำว่า อินฺทุ (พระจันทร์), อพฺซ (พระจันทร์), ฤ (โลก), จนฺทุร (พระจันทร์) และ ภูมิ (โลก)

เลข 2 ภูตสังขยาที่ใช้แทนเลข 2 มักใช้คำศัพท์เกี่ยวกับเทพอัศวินหรือนักชัตรอัศวิน ซึ่งเป็นเทพฝ่าแฉด หรืออวัยวะที่ปรกติจะมีอยู่คู่กัน ได้แก่ ดวงตา, แขน, ไบหู, เต้านม, ริมฝีปาก, ตาตุ่ม และหัวเข่า เป็นต้น (Sircar, 1965, pp. 230-231) ซึ่งในคัมภีร์พหุหัตปาราศรโหราศาสตร์พบแต่คำที่มีความหมายว่าดวงตาเท่านั้น คือคำว่า อฺกฺษิ และ เนตฺร

เลข 3 การใช้คำศัพท์แทนเลขสามที่พบมีทั้งสิ้น 3 ความหมาย ได้แก่

1) พระราม (ราม) ทั้งนี้เนื่องจากพระรามมีอยู่ด้วยกัน 3 องค์ ได้แก่ ปรศุราม อวตารปางที่ 6 ของพระวิษณุ, รามจันทร์ อวตารปางที่ 7 ของพระวิษณุ และพลราม พี่ชายของพระกฤษณะ (Monier-Williams, 2002, p. 877)

2) คุณะ (คุณ) เนื่องจากปรัชญาฮินดูเชื่อว่าประภคฤติจะมีคุณสมบัติหรือคุณะทั้งสิ้น 3 ประการ คือ สัตตวะ รัชฺส และตมฺส (Bernard, 1985, p. 92)

3) ไฟ (อฺคฺนิ, วฺหฺนิ) ทั้งนี้ เนื่องจากเชื่อว่าไฟศักดิ์สิทธิ์มี 3 ชนิด ได้แก่ ไฟประกอบพิธีกรรมในบ้าน (คารุหฺปตฺย), ไฟศักดิ์สิทธิ์ที่นำออกมาจากบ้านเพื่อประกอบพิธีชฎะทางทิศตะวันออก (อาหฺวนฺย) และไฟที่ใช้ในการประกอบพิธีชฎะทางทิศใต้ (ทฺกฺษิณฺดาคฺนิ) (Nikhilananda, 2003, p. 153)

เลข 4 พบการใช้คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับมหาสมุทร (อฺพฺธิ, อฺมฺพฺ, ปโยธิ) เนื่องจากชาวฮินดูเชื่อว่ามหาสมุทรมีทั้งหมด 4 แห่ง ได้แก่ มหาสมุทรที่อยู่บนปากฟ้า 3 แห่ง (อฺรฺณว, สฺรสุวตฺ, นกฺสุวตฺ) และมหาสมุทรที่อยู่บนพื้นพิภพอีก 1 แห่ง (รฺส หรือ นาร) (Saraswati, 2013, p. 81) นอกจากนี้ ยังพบว่า

ใช้คำศัพท์ที่หมายถึง พระเวท (เวท) อีกด้วย ทั้งนี้ เพราะพระเวทประกอบไปด้วยเวททั้ง 4 ได้แก่ ฤคเวท ยชุรเวท สามเวท และอถรรพเวท (จำลอง สารพัตนีก, 2546, หน้า 7)

เลข 5 การใช้คำศัพท์แทนตัวเลขที่พบมีทั้งสิ้น 3 ความหมาย ได้แก่

1) ฤคศร (อิษุ, พาณ, ศร) เนื่องจากฤคศรของกามเทพมีอยู่ 5 ชนิด ได้แก่ ดอกบัวขาว (อรวิณฑ), ดอกอโศก (อโศก), ดอกมะม่วง (จุต), ดอกมะลิ (นวมาลิกา) และดอกบัวสีน้ำเงิน (นิโลตปัล) (Mani, 2006, p. 379)

2) ภูตะ (ภูต) หรือมหาภูตะ อันได้แก่ ธาตุหยาบ 5 ประการ คือ ธาตุดิน, ธาตุน้ำ, ธาตุลม, ธาตุไฟ และอากาศธาตุ (พื้น ดอกบัว, 2555, หน้า 232)

3) อินทรีย์ (อภุช) อันหมายถึงอวัยวะที่ใช้ในการรับรู้ (ชญาเนนทรีย) ซึ่งมี 5 ประการ ได้แก่ ตา, หู, จมูก, ลิ้น และกาย หรืออาจหมายถึงอวัยวะเพื่อการกระทำ (กรเมเนทรีย) 5 ประการ ได้แก่ ปาก, มือ, เท้า, ทวารหนัก และทวารเบา (Monier-Williams, 2002, p. 167)

เลข 6 การใช้คำศัพท์แทนตัวเลขที่พบมีทั้งสิ้น 4 ความหมาย ได้แก่

1) องศ์ (องคุ) ในที่นี้หมายถึงสาขาของเวททางศาสตร์ซึ่งเป็นศาสตร์ที่สำคัญในการใช้ประกอบการศึกษาคัมภีร์พระเวท มีทั้งสิ้น 6 สาขาวิชา ได้แก่ สัทศาสตร์, ฉันท, ไวยากรณ์, นิรุกติศาสตร์, พิธีกรรม และดาราศาสตร์ (จำลอง สารพัตนีก, 2546, หน้า 27)

2) ตรรกะ (ตรุก) ซึ่งสื่อถึงปรัชญาอินเดีย 6 สำนัก อันได้แก่ นैयाยะ (นุยาย), ไวเคชีกะ (ไวเศชีก), สางขยะ (สางขุย), โยคะ (โยค), มีมาสา (มีมาสา) และเวทานตะ (เวทานุต) (จำลอง สารพัตนีก, 2546, หน้า 135)

3) ฤดู (ฤตุ) โดยชาวอินเดียได้แบ่งฤดูออกเป็น 6 ฤดู ได้แก่ ฤดูใบไม้ผลิ (วสนุต), ฤดูร้อน (ศรีษุม), ฤดูฝน (วรุษา), ฤดูใบไม้ร่วง (ศรท), ฤดูหนาว (เหมนุต) และฤดูหมอกหรือฤดูน้ำค้าง (คีคีร) (Rao, 2005, p. 186)

4) รส (รส) ทางอายุรเวทได้ระบุว่ามีทั้งหมด 6 รส ได้แก่ รสหวาน (มธุร), รสเปรี้ยว (อมุลก), รสเค็ม (ลวณ), รสขม (ติกุต), รสเผ็ดร้อน (กฏ) และรสฝาด (กษาย) (Micozzi, 2006, p. 503)

เลข 7 พบการใช้คำศัพท์ที่หมายถึงภูเขา (อค, อหุริ, คิริ, นค, ไศล) ซึ่งหมายถึงภูเขาทั้ง 7 ในชมพูทวีป ได้แก่ สุเมรุ, หิมวัต (หิมวัต), เหมกฏ (เหมกฏ), นิษระ (นิษช), नील (नील), เสวต (เสวต), ศตจิน (ศตจิน) (Söhnen & Schreiner, 1989, p. 47) นอกจากนี้ยังพบศัพท์ที่หมายถึง ม้า (อศฺว) ซึ่งหมายถึงม้าทั้ง 7 ตัวที่เป็นพาหนะของพระอาทิตย์ โดยม้าพาหนะทั้ง 7 ตัวนี้อาจหมายถึงสเปกตรัม (spectrum) ของแสงอาทิตย์ ซึ่งก็ประกอบไปด้วยแถบสีจำนวน 7 สีเช่นกัน (Saraswati, 2013, p. 83)

เลข 8 พบการใช้คำศัพท์ที่มีความหมายว่า ช้าง (คช, นาค) ซึ่งหมายถึงช้างที่พิทักษ์ทิศทั้ง 8 หรือ ทิศคช (ทิศคช) ได้แก่ ไอราวตะ (ไอราวต) ดูแลทิศตะวันออก, ปลูกทริก (ปลูกทริก) ดูแลทิศตะวันออกเฉียงใต้, วามนะ (วามน) ดูแลทิศใต้, กุมุท (กุมุท) ดูแลทิศตะวันตกเฉียงใต้, อัญชนะ (อญชน) ดูแลทิศตะวันตก, ปุษปทันตะ (ปุษปทันต) ดูแลทิศตะวันตกเฉียงเหนือ, สารวณามะ (สารวณาม) ดูแลทิศเหนือ และสุประตีกะ (สุประตีก) ดูแลทิศตะวันออกเฉียงเหนือ (Dowson, 1879, p. 92) นอกจากนี้ยังพบคำว่า วสุ ซึ่งหมายถึงคนละสุเทพ ประกอบไปด้วยเทพ 8 องค์ ได้แก่ อาป (ดิน), ฐวะระ (ฐรว, ดาวเหนือ), โสเม (พระจันทร์), ธร (ดิน), อนิล (ลม), อนล (ไฟ), ประภาส (อรุณรุ่ง) และประตยษ (ปรตยษ, แสง) (Dowson, 1879, p. 342)

เลข 9 พบคำศัพท์ที่มีความหมายว่า ตัวเลข (องคุ) ซึ่งตัวเลขนั้นมี 1-9 รวมมีตัวเลขเป็นจำนวน 9 ตัว จึงได้นำมาใช้แทนเลข 9 (Saraswati, 2013, p. 85) ทั้งนี้ คำศัพท์ที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน (นิธ, เสวธิ, นิธาน ฯลฯ) ก็สามารถใช้แทนเลข 9 ได้เช่นกัน (Saraswati, 2013, p. 85; Sircar, 1965, p. 232) ซึ่งทรัพย์สินเหล่านี้ล้วน

หมายถึงทรัพย์ทั้งเก้าของท้าวกุเวร อันได้แก่ บัทมะ (ปทุม), มหาปัทมะ (มหาปทุม), ศังขะ (ศงฺข), มกร (มกร), กัจฉปะ (กจฺฉป), มุณฑะ (มุณฑ), นันทะ (นนฺท), นีละ (นีล) และ ขรรวะ (ขรว) (Monier-Williams, 2002, p. 548) แต่ในบรรดาทรัพย์ทั้งเก้านี้ มักมีการใช้คำว่า นันทะ แทนเลข 9 อยู่เพียงคำเดียว ซึ่งคัมภีร์พฤตดาราศาสตร์ก็ปรากฏการใช้คำว่า นันทะ แทนเลข 9 เช่นกัน

นอกจากนี้ ยังพบคำว่า โค ที่นำมาใช้เป็นภูตสังขยาแทนเลข 9 อีกด้วย ซึ่งคำว่าโคนี้้นอกจากจะแปลว่าแม่โคแล้ว ยังอาจแปลได้ว่า ดวงดาวหรือเทพีฟากฟ้าได้ด้วย (Monier-Williams, 2002, p. 363) ซึ่งทางโหราศาสตร์มักกล่าวว่พระเคราะห์ที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์มีอยู่ 9 ดวง (นวครุห) อันได้แก่ พระอาทิตย์, พระจันทร์, พระอังคาร, พระพุธ, พระพฤหัสบดี, พระศุกร์, พระเสาร์, พระราหู และพระเกตุ (Parashara, 2008, p. 10; Sircar, 1965, p. 232)

เลข 10 มักใช้คำศัพท์ที่หมายถึง ทิศ (อาศา, ทิศ) (Saraswati, 2013, p. 85-86) เนื่องจากชาวอินเดียได้กำหนดทิศไว้เป็นจำนวน 10 ทิศ ดังนี้ ทิศหลักจำนวน 4 ทิศ ได้แก่ ทิศเหนือ (อุทิศ), ทิศตะวันออก (ปราจ), ทิศใต้ (ทกฺษิณา) และทิศตะวันตก (ปรตีสึ) ทิศย่อยอีก 4 ทิศ ได้แก่ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ, ทิศตะวันออกเฉียงใต้, ทิศตะวันตกเฉียงใต้ และทิศตะวันตกเฉียงเหนือ นอกจากนี้ยังมีทิศเบ็องบน (อุรุฎุม) และทิศเบ็องล่าง (ตฺรุษฺ หรือ อตฺส) (Monier-Williams, 2002, p. 480)

เลข 11 พบการใช้คำศัพท์ที่หมายถึงพระรุทรหรือพระศิวะ (อิศ, รุทฺร) เนื่องจากศาสนาฮินดูเชื่อว่าพระรุทรได้แบ่งภาคอวตารถึง 11 ปาง หรือที่เรียกว่า เอกาทศรุทร (เอกาทศรุต) ซึ่งมหาภารตะกล่าวว่า ได้แก่ มฤคยารช (มฤคฺยารช), นิรุติ (นิรุติ), อหิรุทฺนยะ (อหิรุทฺนฺย), ปินากิน (ปินากิน), สรรปะ (สรฺป), อชกปาท (อชกปาท), ทหนะ (ทหน), อีสวร (อีสฺวร), กपालิ (กपालิ), ภรรคะ (ภรรค) และ สถาณู (สฺถาณู) แต่คัมภีร์วิษณุปุราณะกลับระบุไว้แตกต่างกัน ดังนี้ หระ (หระ), พหุรูป (พหุรูป), ตรยัมพะกะ (ตฺรยฺมพก), อปราชิต (อปฺราชิต), วุชากปิ (วฺชากปิ), ศัมภู (ศมฺภู), กปรุทิน (กปรุทิน), ไรวตะ (ไรวต), มฤคยารช (มฤคฺยารช), ศรววะ (ศรว) และ กपालิน (กपालิน) (Williams, 2003, pp. 249-250) ทั้งนี้ ในคัมภีร์บางฉบับก็อาจมีชื่อที่แตกต่างไปจากนี้อีก แต่ก็มีจำนวน 11 ปางเท่ากัน (Mani, 2006, p. 654)

เลข 12 พบการใช้คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับพระอาทิตย์ (อรุท, ภาณุ, รวิ, สุรฺย) แม้ว่าพระอาทิตย์จะมีอยู่เพียงหนึ่งเดียวเช่นเดียวกับพระจันทร์และโลกก็ตาม แต่เนื่องจากการโคจรของพระอาทิตย์ที่จะต้องโคจรผ่านราศีทั้ง 12 ราศี (Saraswati, 2013, p. 79) และตามคติของอินเดียยังเชื่อว่าพระอาทิตย์คือบุตรของนางอติติ ซึ่งมีอยู่ทั้งสิ้น 12 คน เรียกว่า ทวาทศาทิตฺย (ทฺวาทศาทิตฺย) ทำให้มีพระอาทิตย์อยู่ 12 ดวง อันก่อให้เกิดเดือนตามสุริยคติทั้ง 12 เดือน ตามความเชื่อของฮินดู (Satyamayananda, 2014, p. 173) ดังนั้นจึงนิยมใช้พระอาทิตย์แทนความหมายของเลข 12

เลข 13 พบการใช้คำว่า วิศวะ (วิศฺว) อันหมายถึงวิศวเทพ (Sircar, 1965, p. 232) ซึ่งเป็นบุตรทั้ง 13 ของนางวิศวา (วิศฺวา) ธิดาของพระทักษะ ได้แก่ วสุ (วสุ), สัตยะ (สฺตย), กรตุ (กรตุ), ทักษะ (ทกฺษ), กาละ (กาล), กามะ (กาม), ธฤติ (ธฤติ), กูรู (กูรู), ปูรูวัส (ปูรูวส), มาทรวัส (มาทรวส), โรจกะ (โรจก), ธวนิ (ธฺวนิ) และ ฐุริ (ฐุริ) (Gupta, 1973, p. 98)

เลข 14 พบการใช้คำว่า มนุ (มนุ) อันหมายถึงพระมนุผู้เป็นบรรพบุรุษของมนุษย์ซึ่งทำหน้าที่ปกครองโลกจำนวน 14 องค์ ได้แก่ สวายัมภุวะ (สฺวายมฺภว), สวาโรจิชะ (สฺวาโรจิช), เอาตตมิ (เอาตตมิ), ตามสละ (ตามส), ไรวตะ (ไรวต), จากษุชะ (จกฺษุช), ไรวสวตะ (ไรวสวต), สวารรณิ (สฺวารรณิ), ทักษสวารรณิ (ทกฺษสฺวารรณิ),

พหุมาสวารวณิ (พหุมาสวารวณิ), ธรรมมาสวารวณิ (ธรรมมาสวารวณิ), รุทรมาสวารวณิ (รุทรมาสวารวณิ), เราจยเทวมาสวารวณิ (เราจยเทวมาสวารวณิ) และ อินทรมาสวารวณิ (อินทรมาสวารวณิ) (Dowson, 1879, p. 199; Mani, 2006, p. 483)

เลข 15 พบการใช้คำศัพท์ที่มีความหมายว่า ดีดี (ดีดี) เนื่องจากทั้งดีดีข้างขึ้นและดีดีข้างแรมจะมี ดีดีละ 15 วันเท่ากัน (Saraswati, 2013, p. 87)

เลข 16 พบการใช้คำศัพท์ที่มีความหมายว่า พระราชา (นฤป) เนื่องจากเชื่อว่าพระราชาผู้ยิ่งใหญ่ 16 พระองค์ ตามที่ระบุไว้ในมหาภารตะ (12.29) ได้แก่ พระมรุตตะ อวิกษิตะ (มรุตต อวิกษิต), พระสุโหดระ (สุโหดระ) บุตรของพระอดิธิ, พระพฤษทนต์ อังคะ (พฤษทนต์ อังคะ), พระศิวี เอาศีนระ (ศิวี เอาศีนระ), พระภรต (ภรต), พระราม (ราม) บุตรของท้าวทศรถ, พระภคิธร (ภคิธร), พระทิลิปะ (ทิลิปะ), พระมานธาดฤ (มานธาดฤ), พระยยาตี (ยยาตี), พระอัมพริษะ (อัมพริษะ), พระศควินทุ (ศควินทุ), พระคยะ (คยะ), พระรันตีเทวะ (รันตีเทวะ), พระสคร (สคร) และ พระปฤฤ (ปฤฤ) (Dutt, 1903, pp. 36-41; Bandyopadhaya, 1938, p. 169)

เลข 18 พบการใช้คำว่า ธฤติ (ธฤติ) ซึ่งเป็นชื่อธิดาของพระทกษะ ผู้เป็นหนึ่งในชายาของธรรมเทพ (ธรรมเทพ) โดยพระธรรมเทพมีชายาที่เป็นธิดาของพระทกษะถึง 13 คน ได้แก่ ศรัทธา (ศรัทธา), ลักษมี (ลักษมี), ธฤติ (ธฤติ), ศุษฎิ (ศุษฎิ), เมธา (เมธา), ปุษฎิ (ปุษฎิ), กฤษยา (กฤษยา), พุทธิ (พุทธิ), ลัชชา (ลัชชา), วปัส (วปัส), ศานติ (ศานติ), สิทธิ (สิทธิ) และ กิรติ (กิรติ) (Mani, 2006, p. 238) ซึ่งแท้จริงแล้วน่าจะใช้แทน เลข 13 โดยพบนามว่า ธฤตะ (ธฤต) ยังเป็นชื่อบุตรคนที่ 13 ของพระมนูอีกด้วย และผู้วิจัยยังไม่พบความเป็นมาของนางที่เชื่อมโยงกับเลข 18 แต่อย่างไรก็ตาม ได้พบว่ามิฉะนั้นหนึ่งที่มีชื่อว่า ธฤติฉันท์ ซึ่งกำหนดให้หนึ่งบาทมีทั้งสิ้น 18 พยางค์ (Wilson, 1841, p. 425) จึงอาจใช้คำนี้แทนเลข 18 ซึ่งสอดคล้องกับที่นักวิชาการต่าง ๆ ได้ศึกษาไว้ (Sircar, 1965, p. 233)

เลข 20 พบการใช้คำศัพท์ที่มีความหมายว่า เล็บ (นข) เนื่องจากมนุษย์มีเล็บทั้งที่นิ้วมือและนิ้วเท้า รวมกันเป็นจำนวน 20 เล็บ (Saraswati, 2013, p. 88)

เลข 27 พบการใช้คำศัพท์ที่มีความหมายว่า นักษัตริย์ (นฤษทร) เนื่องจากกลุ่มดาวนักษัตริย์ สถิตอยู่บนท้องฟ้ามีอยู่ทั้งสิ้น 27 กลุ่ม (Parashara, 2008, p. 10) อันได้แก่ อัศวินิ (อศวินิ), ภรณิ (ภรณิ), กฤตติกา (กฤตติกา), โรหินิ (โรหินิ), มฤคศิรัส (มฤคศิรัส), อารทรา (อารทรา), ปุณรรวสุ (ปุณรรวสุ), ปุษยะ (ปุษยะ), อาศเลษา (อาศเลษา), มฆา (มฆา), ปุรวผลคฺนึ (ปุรวผลคฺนึ), อุตตรผลคฺนึ (อุตตรผลคฺนึ), หัสตะ (หัสตะ), จิตรา (จิตรา), สวาตี (สวาตี), วิศาชา (วิศาชา), อนูราธา (อนูราธา), เชษฐา (เชษฐา), มูละ (มูละ), ปุรวาชาตมา (ปุรวาชาตมา), อุตตราชาตมา (อุตตราชาตมา), ศรวณะ (ศรวณะ), ธนิษฐา (ธนิษฐา), ศตภิชช (ศตภิชช), ปุรวาทราปทา (ปุรวาทราปทา), อุตตราทราปทา (อุตตราทราปทา) และ เรวตี (เรวตี) (Monier-Williams, 2002, p. 524)

จากข้อมูลข้างต้น เห็นได้ว่ากฎสังขยาส่วนใหญ่จะมีคติความเชื่อของศาสนาฮินดูแฝงอยู่มีเพียงส่วนน้อยที่เกิดจากข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ที่แม้จะไม่มีความรู้ด้านภววิทยา ก็สามารถคาดเดาตัวเลขที่กฎสังขยาใช้แทนได้ เช่น ท้องฟ้าที่เว้งว่างเปล่า (ข) แทนเลข 0, นำสิ่งที่มีอยู่เพียงหนึ่งเดียว ได้แก่ พระจันทร์ (อินทุ, อพุช, จนุทรว), โลก (ภุ, ภูมิ) มาใช้แทนเลข 1, นำศัพท์ที่แปลว่าดวงตา (อภุช, เนตรว) แทนเลข 2 เพราะดวงตาของมนุษย์มี 2 ดวง และเพราะทั้งนิ้วมือนิ้วเท้าของมนุษย์มีเล็บทั้งสิ้น 20 เล็บจึงใช้คำว่า นข (เล็บ) แทนเลข 20 นอกเหนือจากนั้นจะต้องอาศัยความรู้ทางปรัชญาฮินดู, คติทางศาสนาฮินดู หรือแม้แต่องค์ความรู้ที่นักวิชาการอินเดียสมัยก่อนได้คิดค้นไว้ จึงจะสามารถทราบค่าตัวเลขที่กฎสังขยานั้น ๆ ใช้แทนได้ โดยองค์ความรู้ทางปรัชญาฮินดูที่จำเป็นต้องทราบคือจำนวนของสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ คุณะสามประการตามอภิปรัชญาของสางขยะ (เลข 3), ปัญจมหาภูตะ และอินทริยหรืออวัยวะที่ใช้ในการรับรู้ทั้งห้า (เลข 5) และ

ปรัชญาอินเดียหกสำนัก (เลข 6) ในด้านความรู้ทางคติทางศาสนานั้น ก็ต้องรู้จำนวนของสิ่งต่าง ๆ ตามความเชื่อในศาสนาฮินดู ดังนี้ พระราม (เลข 3), ไฟศักดิ์สิทธิ์ (เลข 3), มหาสมุทร (เลข 4), พระเวท (เลข 4), ลูกศรของกามเทพ (เลข 5), ภูเขาในชมพูทวีป (เลข 7), ม้าทรงของพระอาทิตย์ (เลข 7), ทิศคชหรือข้างประจำทิศ (เลข 8), เทพในคณະวสุเทพ (เลข 8), ทรัพย์ของท้าวฤเวศ (เลข 9), ทิศทั้งสิบ (เลข 10), อวตารของพระศิวะ (เลข 11), พระอาทิตย์ (เลข 12), เทพในคณະวิศวัตเทพ (เลข 13), พระมณู (เลข 14) และพระราชชาติผู้ยิ่งใหญ่ในคัมภีร์มหาภารตะ (เลข 16) และต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ต่าง ๆ ของอินเดีย ได้แก่ เวทศาสตร์ ซึ่งมีจำนวน 6 สาขา (เลข 6), ฤคตามหลักอายุรเวท (เลข 6), นพเคราะห์ (เลข 9), การแบ่งดิถี (เลข 15) และนักษัตรฤกษ์ (เลข 27) ซึ่งจะส่งผลต่อการทำความเข้าใจเนื้อหาของคัมภีร์ฉบับนี้ รวมถึงคัมภีร์และจารึกต่าง ๆ ที่บันทึกไว้ด้วยภาษาสันสกฤต

บทสรุป

จากการศึกษาการใช้ภุตสังख्याในคัมภีร์พหุหัตปาราศรโหราศาสตร์พบว่า ภุตสังख्याจะปรากฏเฉพาะเนื้อหาบางส่วนเท่านั้น โดยปรากฏมากที่สุด ในอธยายะที่ 47 ซึ่งมีเนื้อหาเน้นหนักทางการคำนวณโดยใช้ภุตสังख्याเพื่อบอกอายุของเจ้าทศ, ตัวเลขที่ใช้ในการคำนวณทศ และเลขราศีที่เป็นเจ้าทศเสวยอายุ รองลงมาคืออธยายะที่ 3 ใช้บอกจำนวนองศาที่ทำให้พระเคราะห์ได้ตำแหน่งคุณภาพต่าง ๆ และปรากฏเพียงหนึ่งคำในอธยายะที่ 75 เพื่อใช้บอกขนาดความยาวใบหน้าของผู้ที่ได้ปัญจมหาบุรุษโยคแบบมาลยะเท่านั้น สำหรับลักษณะการใช้ภุตสังख्याมี 4 ลักษณะ ได้แก่ การใช้ภุตสังख्याเพียงศัพท์เดียว, ภุตสังख्याสองศัพท์ผสมกัน, ภุตสังख्याสมาสกับปรกติสังख्या และภุตสังख्याสมาสกับคำว่า ยุชฺ ส่วนการเรียงลำดับตัวเลขของเลขสองหลักนั้นจะให้หลักหน่วยอยู่ต้นศัพท์และหลักสิบอยู่ท้ายศัพท์ ซึ่งเหมือนกับการลำดับเลขแบบปรกติสังख्याในภาษาสันสกฤต

สำหรับแนวคิดของการนำภุตสังख्याมาใช้แทนตัวเลข เห็นได้ชัดว่าภุตสังख्याส่วนใหญ่เป็นค่านามที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดด้านปรัชญา, คติทางศาสนา และศาสตร์ความรู้ของอินเดีย ซึ่งวิธีการนำภุตสังख्याไปใช้แทนจำนวนเลขในคัมภีร์พหุหัตปาราศรโหราศาสตร์นั้นสอดคล้องกับที่นักวิชาการต่าง ๆ ได้ศึกษาไว้ เว้นเสียแต่การใช้คำว่า “ยุชฺ” เพื่อทำให้มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าซึ่งวิธีการนี้ยังไม่พบว่ามีตำราฉบับใดกล่าวไว้ ดังนั้น ผู้ที่จะศึกษาคัมภีร์พหุหัตปาราศรโหราศาสตร์ต้องอาศัยองค์ความรู้ข้างต้นเพื่อใช้ในการแทนค่าตัวเลขของภุตสังख्याจึงจะสามารถเข้าใจความหมายได้อย่างถ่องแท้ เช่นเดียวกับจารึกภาษาสันสกฤต รวมทั้งจารึกภาษาบาลีเป็นจำนวนมากที่นิยมใช้ภุตสังख्याแทนตัวเลขบอกศักราช ซึ่งบ้างก็อ้างว่าใช้ภุตสังख्याเพื่อความชัดเจนของการระบุตัวเลข แต่หากเป็นเช่นนั้นแล้วการระบุตัวเลขด้วยปรกติสังख्याย่อมชัดเจนมากกว่าการใช้ภุตสังख्याที่ต้องตีความเพิ่มเติม ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงคาดว่า การใช้ภุตสังख्याน่าจะเป็นขนบและลีลาในการประพันธ์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับตัวเลขมากกว่า เพื่อที่จะได้แสดงออกให้เห็นถึงความรอบรู้ที่สามารถนำคำศัพท์ในด้านปรัชญา ศาสนา ฯลฯ มาเชื่อมโยงกับตัวเลขได้อย่างแยบคาย

บรรณานุกรม

จำลอง สารพัดนึก. (2546). *ประวัติวรรณคดีสันสกฤต 1*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
ชัยณรงค์ กลิ่นน้อย. (2558). การใช้สังเกตสังख्याในจารึกกัลยาณี. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 8(2), 2607-2615.

- นิพัทธ์ แยมเดช. (2558). *การศึกษาอสังการในจารึกปราสาทตาพรหมของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7*. วิทยาลัยปริณฎฎามหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พิน ดอกบัว. (2555). *ปวงปรัชญาอินเดีย (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- สมคิด เสืออกะ. (2543). *จริยธรรมในอาชีพโหราจารย์*. วิทยาลัยปริณฎฎามหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกศาสตร์ศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- All India federation astrologers' societies. *Syllabus of Jyotish Rishi*. Retrieved on October 19, 2015 From <http://www.aifas.com/education/syllabus/Jyotish%20Rishi>.
- Bandyopadhyaya, N. C. (1938). *Development of Hindu Polity and Political Theories*. vol. 1. Calcutta: S. C. Kerr.
- Bernard, T. (1985). *Hindu Philosophy (2nd ed.)*. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Bhat, M. R. (1997). *Brihat Samhita*. vol. 1. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Dasa, S. *On the Authenticity of the (Modern) Brhat Parasara Hora Sastra*. Retrieved on May 22, 2014 From <http://www.shyamasundaradasa.com/jyotish/resources/articles/bphs.html>.
- Dowson, J. (1879). *A Classical Dictionary of Hindu Mythology and Religion, Geography, History, and Literature*. London: Trübner.
- Dutt, M. N., Ed. (1903). *The Mahabharata : Shanti Parva*. Calcutta: H. C. Dass.
- Gupta, S. M. (1973). *From Daityas to Devatas in Hindu Mythology*. Delhi: Somaiya.
- Joseph, G. G. (2016). *Indian Mathematics: Engaging with the World from Ancient to Modern Times*. New Jersey: World Scientific.
- Mani, V. (2006). *Puranic Encyclopaedia*. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Micozzi, M. S. (2006). *Fundamentals of Complementary and Alternative Medicine (4th ed.)*. Missouri: Saunders Elsevier.
- Monier-Williams, M. (1877). *A Practical Grammar of the Sanskrit Language (4th ed.)*. Oxford: Oxford University Press.
- _____. (2002). *A Sanskrit-English Dictionary (16th ed.)*. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Nikhilananda, S., Ed. (2003). *The Principal Upanishads*. New York: Dover.
- Parashara. (1984). *Brihat Parasara Hora Sastra of Maharshi Parasara*. Translated by R. Santhanam. vol. 1. New Delhi: Ranjan.
- _____. (2008). *Brihatparashara-Horashastram*. Translated by Devachandra Jha. Varanasi: Chaukhambha.
- Rao, S. K. R. (2005). *Encyclopaedia of Indian Medicine*. vol. 2. Mumbai: Ramdas Bhatkal.
- Saraswati, N. (2013). *Nature of Numbers*. Orissa: Swastika Prakasana Sansthana.
- Sastri, A. M. (1969). *India as Seen in the Brihatsamhita of Varahamihira*. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Satyamayananda, S. (2014). *Ancient Sages*. Kolkata: Advaita Ashrama.
- Sircar, D. C. (1965). *Indian Epigraphy*. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Söhnen, R., & Schreiner, P. (1989). *Brahmapurana : Summary of Contents, with Index of Names and Motifs*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- Williams, G. M. (2003). *Handbook of Hindu Mythology*. California: Abc-clio.
- Wilson, H.H. (1841). *Introduction to the Grammar of the Sanskrit Language*. London: J. Madden.